

Tarmo Valkonen ja Niku Määttänen

Varallisuus ja eläkkeelle siirtyminen

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, vaikuttaako varallisuus ihmisten päätöksiin siirtyä eläkkeelle. Monien eläkeikää lähestyvien ihmisten varallisuus on kasvanut niin suureksi, että sillä voitaisiin hyvin rahoittaa varhaisempi siirtyminen pois työelämästä. Tällä mahdollisuudella voi olla paljonkin merkitystä eläkeiän myöhentymistä tavoittelevan politiikan onnistumiselle.

Varallisuuden ja eläkkeellesiirtymispäätöksen välinen yhteys ei ole suoraviivainen. Sekä varallisuus että eläkkeelle siirtymisen ajankohta ovat suurelta osin seurausta ihmisten omista suunnitelmista. Yhteiskunta ohjaa suunnittelua verotuksella ja eläkejärjestelmän säännöillä. Yksittäisen ihmisen tai kotitalouden kohdalla lopputulokseen vaikuttavat lisäksi odottamattomat muutokset työtuloissa ja varallisuuden arvossa sekä esimerkiksi perinnöt.

Suomessa varallisuuden vaikutusta eläkkeelle siirtymiseen ei ole aikaisemmin tutkittu. Muissa maissa asiaa on selvitetty kolmella menetelmällä. Ensimmäkin on kysytty ihmisiltä suoraan, vaikuttaako varallisuus eläkeikään. Toinen tapa on tutkia tilastollisesti eläkkeelle siirtymisen ajankohdan yhteyttä varallisuuteen ja muihin mahdollisiin selittäviin muuttujiin yksilöaineistojen avulla. Kolmas menetelmä on rakentaa ihmisten säästämisen ja eläkkeellesiirtymispäätöksiä jäljittelevä simulointimalli ja tutkia sen avulla asiaa.

Tässä tutkimuksessa luodaan ensin kansainväliseen kirjallisuuteen perustuva katsaus kaikilla näillä kolmella menetelmällä saaduista tutkimustuloksista. Toisessa osassa kuvataan, miten suomalaiset ovat vastanneet kysyttäessä varallisuuden vaikutuksesta eläkkeelle siirtymiseen. Kolmannessa osassa rakennetaan simulointimalli ja tarkastellaan sen avulla varallisuuden ja vanhuuseläkkeelle siirtymisen välistä yhteyttä. Malli on ensimmäinen suomalaiseen aineistoon sovitettu elinkaarimalli, jossa yksilö tekee säästämistä ja eläkkeelle siirtymistä koskevat päätöksensä tuntematta tulevia työtulojaan. Yksilö ottaa päätöksissään huomioon työ- ja kansaneläke-etuksien määräytymissäännöt sekä tuloverotuksen tärkeimmät piirteet.

Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa huomattava osa haastattelu- ja kyselytutkimuksiin vastanneista ihmisistä ilmoitti reagoivansa osakekurssien laskuun lykkäämällä suunniteltua siirtymistään eläkkeelle. Näiden vastausten ongelmana on, ettei niissä yleensä täsmennetä, kuinka paljon varallisuuden väheneminen muuttaa suunnitelmia ja epäselväksi myös jää, kuinka monet vastaajista lopulta toteuttavat aikeensa.

Tilastolliset tutkimukset antavat asiasta ristiriitaisen kuvan. Monet yhdysvaltalaiset tutkimukset, joiden aineisto on peräisin 1990-luvun osakekurssien nousun ajalta, osoittavat varallisuuden kasvun aikaistavan siirtymistä pois työelämästä. Toisaalta kun aineistoon otetaan mukaan myös 2000-luvun alun kurssilasku ja keskitytään yllättäviin muutoksiin varallisuudessa, useimmat tutkimukset eivät löydä enää merkittävää yhteyttä eläkkeelle siirtymiseen. Jotkut tutkijat tulkitsevat tulokset niin, että yhteys on joillakin yksilöillä olemassa, mutta se ei ole riittävän yleinen tullakseen esiin kaikissa tutkimuksissa. Tähän viittaa myös se, että tutkimusten kattamalla ajanjaksolla väestötasolla mitattu ikääntyneiden työllisyysaste nousi tasaisesti, vaikka osakekurssien vaihtelut olivat suuria. Vuosien 2008–2009 finanssikriisin vaikutuksia ei ole vielä voitu selvittää tilastojen puuttumisen vuoksi.

Suomalaisten kyselytutkimusten mukaan monet muut tekijät, kuten esimerkiksi työssä viihtyminen, ovat tärkeämpiä kriteerejä eläkeikävalinnoille kuin rahalliset kannusteet. Varallisuuden vaikutusta eläkkeellesiirtymispäätöksiin selvitettiin vuonna 2004 Tilastokeskuksen varallisuustutkimukseen liitettyllä kyselyllä. Jo eläkkeellä olevista vastaajista vajaat kahdeksan prosenttia ilmoitti, että varallisuus vaikutti joko paljon tai jonkin verran eläkeikäpäätökseen. Vielä työelämässä olevista yli 54-vuotiaista lähes kolmannes oli sitä mieltä, että varallisuus tulee vaikuttamaan joko paljon tai jonkin verran eläkeikään.

Yksi syy näiden ryhmien vastausten eroihin lienee vastaajien valikoituminen. Jo eläkkeellä olevista osa on siirtynyt sinne ilman omaa valintaa työkyvyttömyyden vuoksi, jolloin heillä varallisuuden merkitys on ollut vähäinen. Toinen mahdollinen selitys on, että odotukset varallisuuden tärkeydestä eivät toteudu, kun työssä vielä jatkavat aikanaan siirtyvät eläkkeelle. Tässä tutkimuksessa osoitetaan, että kun työssä jatkavien joukko jaetaan niihin, jotka odottavat varallisuudella olevan merkitystä ja niihin, joille sillä ei ole merkitystä, huomataan näiden ryhmien odotetun eläkeiän jakauman olevan lähes samanlainen. Kyselyaineiston perusteella näyttää siis siltä, että varallisuuden suuruudella on monille merkitystä kun he suunnittelevat eläkkeelle siirtymisen ajankohtaa, mutta se ei näy muista poikkeavina valintoina eläkeiän suhteen.

Simulointimallissamme suurempi varallisuus aikaistaa ihmisten siirtymistä pois työelämästä, koska varallisuutta purkamalla voidaan kompensoida menetettyjä tuloja ja pienempää eläkettä. Varallisuuden ja työnjättöjän välinen yhteys ei kuitenkaan ole mallissamme kovin vahva. Tämä selittyy osin sillä, että yksilöillä, joilla on paljon varallisuutta eläkeikää lähestyttäessä, on usein myös korkea palkka. Korkea palkka puolestaan kannustaa heitä jatkamaan työelämässä. Vastaavasti tulosten perusteella ei ole syytä ajatella, että palkkojen noususta johtuva varallisuuden kasvun jatkuminen tulevaisuudessa väistämättä lyhentäisi seuraavien sukupolvien työuria.

Varallisuudella on kuitenkin merkitystä erilaisten eläkeuudistusten kannustinvaikutusten kannalta. Kokeilemme mallissa kahta eläkeuudistusta, joissa molemmissa nostetaan vanhuuseläkkeen alinta alkamisikää hieman eri karttumäsäännöin. Vanhuuseläkeiän nostaminen pidentää työuria, mutta keskimäärin selvästi vähemmän niillä, joilla on paljon likvidiä varallisuutta eläkeikää lähestyttäessä. Tämä johtuu siitä, että varakkaampien ihmisten on helpompi rahoittaa varhainen eläkkeelle siirtyminen omien säästöjensä turvin. Varallisuus vaikeuttaa siten eläkeiän myöhentämistä ikärajoja nostamalla.

Lisätietoja:

Tarmo Valkonen
Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
Sähköposti: tarmo.valkonen@etla.fi
Puhelin: 050 329 6014

Niku Määttänen
Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
Sähköposti: niku.maattanen@etla.fi
Puhelin: 041 545 6721

Aineistotilaukset:

aineistotilaukset@etk.fi

ISBN 978-951-691-117-8 (sid.)
ISBN 978-951-691-118-5 (PDF)

ISSN-L 1238-5948
ISSN 1238-5948 (painettu)
ISSN 1798-7490 (verkkojulkaisu)

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA Sarja B 243
ISSN 0356-7443